

Leo Trotskij: Tal inför den 15:e partikonferensen

(1 november 1926)¹

Kamrater! Resolutionen anklagar oppositionen, inklusive mig, för en socialdemokratisk avvikelse. Jag har tänkt igenom alla de tvistefrågor som under den just genomgångna perioden (det vill säga under den period då benämningen ”oppositionsblock” har varit i bruk) har delat oss, CK:s minoritet, från majoriteten. Jag måste föra till protokollet att tvistefrågorna, och våra uppfattningar i dessa tvistefrågor, inte kan vara någon grund för anklagelser om en ”socialdemokratisk avvikelse”.

Den fråga som vi har varit mest oense om, kamrater, är vilken fara vi står inför under den nuvarande perioden: faran för att vår statliga industri sackar efter, eller att den rusar framåt alltför snabbt? Oppositionen – vilken jag tillhör – har hävdat att den verkliga fara som hotar oss är att vår statliga industri sackar efter den nationella ekonomins utveckling i sin helhet. Vi har pekat på att den politik som förs i frågan om fördelningen av nationalinkomsten leder till en allt större obalans. Av en eller annan anledning har detta kallats för *pessimism*. Kamrater, matematiken känner varken till pessimism eller optimism, varken bristande tillit eller kapitulation. Siffror är siffror. Om ni tittar på Gosplans kontrollsiffror så kommer ni att upptäcka att dessa siffror visar att obalansen – eller rättare sagt bristen på industriprodukter – förra året uppgick till 380 miljoner rubel, medan siffran detta år kommer att bli 500 miljoner, alltså visar Gosplans preliminära siffror att obalansen har ökat med 25%. I sina teser säger Rykov att vi kan hoppas (bara *hoppas*) att denna obalans inte kommer att öka i år. Vad var grunden för denna ”förhoppning”? Det faktum att skörden inte var så bra som vi hade hoppats. Om vi skulle följa i våra kritikers felaktiga spår, så kan jag säga att kamrat Rykovs teser välkomnar det faktum att de ogynnsamma förhållanden som rådde under skörden minskade den annars ansenliga skörden. Och han välkomnar detta, ty om skörden hade blivit större så skulle det ha lett till en större obalans. [*Kamrat Rykov: ”Jag är av en annan åsikt.”*] Siffrorna talar för sig själva. [*En röst: ”Varför talade du inte under diskussionen om kamrat Rykovs rapport?”*] Kamrat Kamenev har redan förklarat varför vi inte gjorde det. Därför att jag inte hade några ytterligare ändringsförslag eller argument, utöver dem vi hade fört fram inför plenarmötet i april, att tillägga till denna speciella ekonomiska rapport. De ändringsförslag och andra förslag som jag och andra kamrater lade fram inför plenarmötet i april är fullt giltiga än idag. Men de ekonomiska erfarenheter som vi har gjort sedan april räcker uppenbarligen inte till för att för närvarande ge oss anledning att hoppas att kamraterna vid denna konferens kommer att bli övertygade. Att ta upp dessa tvistefrågor igen, innan de har prövats av det ekonomiska livets faktiska utveckling, skulle bara skapa onödiga spänningar. Partiet kommer oundvikligen att acceptera dessa frågor mer när de kan besvaras med hjälp av statistiska uppgifter som grundar sig på de senaste erfarenheterna. Ty objektiva ekonomiska erfarenheter avgör inte om siffrorna är optimistiska eller pessimistiska, utan bara om de är rätt eller fel. Jag anser att vår uppfattning angående obalansen har varit korrekt.

Vi har varit oense om *vårt industrialiseringstempo*, och jag har tillhört de kamrater som har påpekat att det nuvarande tempot inte räcker, och att just denna otillräckliga industrialiseringstakt ger *skiktningen* som pågår i byarna den allra största betydelse. Det är förvisso ännu ingen katastrof att kulakerna har lyft på huvudet eller – vilket är andra sidan av samma mynt – att fattigböndernas relativa vikt har minskat i byarna. Detta är en del av de allvarliga problem som åtföljer övergångs-

¹ Veckan före den 15:e partikonferensen hade centralkommittén beslutat att utesluta Trotskij och Kamenev ur politbyrå, och Zinovjev från allt arbete i Komintern (han var vid denna tidpunkt Kominterns ordförande). CK hade också antagit en resolution från Stalin, där oppositionens uppfattningar beskrevs som ”en socialdemokratisk avvikelse”. Trotskij:s tal är ett svar på denna resolution och är det sista tal han fick hålla inför någon partisammankomst.

perioden. De är ohälsosamma tecken. Det finns naturligtvis ingen anledning till ”panik”. Men det är fenomen som måste bedömas på rätt sätt. Och jag tillhör de kamrater som har vidhållit att skiktningen i byarna kan anta en farlig form om industrin sackar efter, det vill säga om obalansen ökar. Oppositionen hävdar att det är vår plikt att år för år minska denna obalans. Jag ser inget socialdemokratiskt i det.

Vi har bestämt hävdad, att skiktningen i byarna gör att det måste införas en smidigare skattepolitik gentemot de olika bondeskikten, sänkta skatter för böndernas fattigare mellanskikt, ökade skatter för de välbeställda mellanskikten, och ett energiskt tryck mot kulakerna, speciellt i deras relationer till handelskapitalet. Vi har föreslagit att 40% av fattigbönderna helt och hållet ska befrias från skatt. Har vi rätt eller fel? Jag tror att vi har rätt, och ni tror att vi har fel. Men vad som är ”socialdemokratiskt” i det är ett mysterium för mig. [*Skratt.*]

Vi har hävdad att den ökande skiktningen bland bönderna, som äger rum på grund av villkor som har tvingats fram av vårt lands efterblivenhet, gör att det behövs dubbla skyddsanordningar på politikens område, det vill säga att vi inte kan inta en överseende inställning till *utvidgade rättigheter* för kulakerna, arbetsgivarna och utsugarna, även om de bara arbetar i liten skala. Vi slog larm när de ökända valföreskrifterna utvidgade småbourgeoisins rösträtt. Hade vi rätt eller fel? Ni anser att vår oro var ”överdriven”. Tja, även om vi antar att den var det, så är det inget socialdemokratiskt i det.

Vi krävde och föreslog att jordbrukskooperativens inriktning mot de ”högproducerande mellanbönderna”, som kulakerna oftast kallas, skulle fördömas kraftfullt. Vi föreslog att man skulle fördöma lånekooperativens ”obetydliga vändning” (det var de ord som användes i rapporten till politbyrån) till de välbeställda bönderna. Jag kan inte förstå, kamrater, vad ni anser vara ”socialdemokratiskt” i det.

Det har funnits meningsskiljaktigheter i frågan om lönerna. I huvudsak består dessa skiljaktigheter av att vi är av åsikten att lönefrågan under industrins och ekonomins nuvarande utvecklingsskede, och på vår nuvarande ekonomiska nivå, inte kan lösas med hjälp av antagandet att arbetarna först måste öka arbetsproduktiviteten, som därefter kommer att höja lönerna, utan att motsatsen måste gälla, det vill säga att löneförhöjningar, oavsett hur blygsamma, måste vara förutsättningen för en ökad arbetsproduktivitet. [*En röst: ”Var ska vi hitta medlen?”*] Det må vara rätt eller fel, men det är inte ”socialdemokratiskt”.

Vi har pekat på att det finns samband mellan olika välbekanta sidor hos vårt inre partiliv och byråkratismens tillväxt. Jag kan inte anse att det är något ”socialdemokratiskt” i det heller.

Vidare har vi vänt oss emot att man ska överskatta den kapitalistiska stabiliseringens ekonomiska delar och underskatta dess politiska delar. Om vi till exempel frågar: vari består den ekonomiska stabiliseringen i England för närvarande?, då ser det ut som om England är på väg mot undergång, att dess handelsbalans är negativ, att dess utrikeshandel krymper, att produktionen minskar. Det är Englands ”ekonomiska stabilisering”. Men vem klamrar sig det borgerliga England fast vid? Inte Baldwin, inte Thomas, utan Purcell. Purcellismen är ett annat namn på den nuvarande ”stabiliseringen” i England. Med hänsyn till de arbetarmassor som genomförde generalstrejken, är vi därför av uppfattningen att det i grunden är fel att både direkt och indirekt gå samman med Purcell. Det är anledningen till att vi har krävt en upplösning av den anglo-ryska kommittén. Jag ser inget ”socialdemokratiskt” i det.

Vi har krävt en omarbetning av våra fackföreningsstadgar, ett ämne som jag rapporterade om till CK: en omarbetning av de stadgar som förra året strök ordet ”Profintern” och ersatte det med orden ”internationell facklig allians”, som inte kan betyda något annat än ”Amsterdam”. Jag är glad att

kunna säga att denna omarbetning av förra årets revidering har genomförts, och ordet ”Profintern” har åter tagits med i våra fackföreningsstadgar. Men varför var vår oro i detta ämne ”socialdemokratisk”? Det, kamrater, kan jag absolut inte förstå. [*Skratt.*]

Jag skulle så kort som möjligt vilja räkna upp de viktigaste åsiktsskillnader som har uppstått på senare tid. Vår uppfattning i de aktuella frågorna har varit, att de förhållanden som har uppstått i och med att NEP har fortsatt så länge och det faktum att vi är omringade av den internationella kapitalismen, gör att vi ser faror som troligen kommer att kunna hota partiets och arbetarstatens klasslinje under. Men dessa skiljaktigheter och den uppfattning som vi antagit för att försvara våra åsikter, kan inte ens med den mest utstuderade logik eller med hjälp av formalistiska metoder tolkas som en ”socialdemokratisk avvikelse”.

Det var därför jag ansåg det nödvändigt att lämna de faktiska och allvarliga meningsskiljaktigheter som framkallats av den nuvarande epoken i vår ekonomiska och politiska utveckling, och gå tillbaka till det förflutna för att analysera skiljaktigheterna i synen på ”revolutionens karaktär” i allmänhet – inte under vår revolutions nuvarande period, inte med avseende på de nuvarande konkreta uppgifterna, utan med avseende på revolutionens karaktär i allmänhet, eller som det uttrycks i teserna, revolutionen ”i sig själv”, revolutionens ”väsen”. När en tysk talar om ett ting ”i sig själv”, så använder han ett metafysiskt begrepp, som ställer revolutionen utanför alla samband med den verkliga världen kring sig. Den avskiljs från igår och imorgon och betraktas som ett ”väsen” utifrån vilket allting utgår. Och jag har nu, under revolutionens nionde år, befunnits skyldig till att, när det gäller detta ”väsen”, ha förnekat vår revolutions socialistiska karaktär! Varken mer eller mindre! Första gången jag upptäckte detta var i resolutionen själv. Om kamraterna anser, att det av någon anledning behöver konstrueras en resolution utifrån citat ur mina skrifter – och huvuddelen av resolutionen, som ställer teorin om en arvssynd (”trotskism”) i förgrunden, byggs upp av citat ur mina skrifter mellan 1917 och 1922 – då vore det åtminstone tillrådligt att välja ut det *viktigaste* ur det jag har skrivit om karaktären på vår revolution.

Ni måste ursäkta mig kamrater, men det är tråkigt att tvingas bortse från det verkliga ämnet och återupprepa var och när jag skrev det ena eller det andra. Men resolutionen försöker underbygga anklagelsen om en ”socialdemokratisk” avvikelse genom att hänvisa till stycken ur mina skrifter, och jag är tvungen att informera om det. 1922 gav partiet mig i uppdrag att skriva boken **Kommunismen och terrorn*** mot Kautsky, mot att Kautsky betecknade vår revolution som icke proletär och icke socialistisk. Ett stort antal upplagor av denna bok spreds både hemma och utomlands av Komintern. Boken fick inget negativt mottagande av de närmast inblandade kamraterna, inklusive Vladimir Iljitj. Denna bok citeras inte i resolutionen.

1922 gav politbyrån mig i uppdrag att skriva boken **Mellan imperialism och revolution.**[§] I denna bok använde jag de speciella erfarenheter som vi fått i Georgien för att tillbakavisa den internationella socialdemokratins uppfattningar, som utnyttjade upproret i Georgien mot oss, och för att på nytt analysera den proletära revolutionens viktigaste frågor, och visa att revolutionen inte bara har rätt att riva ner småborgerliga fördomar utan också småborgerliga institutioner. Inte heller denna bok citeras.

Vid Kominterns tredje kongress avgav jag, på CK:s vägnar, en rapport som i korthet slog fast att vi hade gått in i en period av osäker jämvikt. Jag kritiserade kamrat Bucharin, som vid denna tidpunkt var av uppfattningen att vi skulle gå igenom en oavbruten rad av revolutioner och kriser ända tills socialismen hade segrat i hela världen, och att det inte var och inte kunde vara någon ”stabilisering”. På den tiden anklagade Bucharin mig för högeravvikelser (kanske också socialdemokratiska?)

* Finns på www.marxistarkiv.se – öa.

§ Finns under titeln *Between Red and White* på www.marxists.org - öa

Under den tredje kongressen var jag helt överens med Lenin, och försvarade de teser som jag hade formulerat. Innebörden i dessa teser var att vi, trots att revolutionen gick långsammare, på ett framgångsrikt sätt skulle kunna gå igenom denna period genom att utveckla de socialistiska delarna av vår ekonomi.[†]

Vid den fjärde kongressen 1922 fick jag i uppdrag av CK att efter Lenin hålla en rapport om NEP.* Vilket var mitt tema? Jag argumenterade att NEP bara utgjorde en förändring av den socialistiska utvecklingens former och metoder. Och istället för att ta dessa verk, som må ha varit bra eller dåliga, men åtminstone var *grundläggande*, och i vilka jag å partiets vägnar definierade vår revolutions karaktär mellan 1920 och 1923, så kastar ni er över några små stycken på bara två eller tre rader ur ett förord och en efterskrift som jag har skrivit under samma period.

Jag upprepar att inget av de stycken som har blivit citerade är ur något grundläggande verk. Dessa fyra små citat (från 1917 till 1922) utgör den enda grunden för anklagelsen att jag förnekar vår revolutions socialistiska karaktär. På detta sätt fullbordas anklagelsen, och varenda tänkbar arvssynd läggs till den, till och med synden med oppositionen 1925. Kravet på en snabbare industrialisering och förslaget att öka beskattningen av kulakerna uppstår ur dessa fyra stycken. [En röst: "*Bilda inga fraktioner!*"]

Kamrater, jag är ledsen över att behöva uppta er tid, men jag måste citera några fler stycken – jag skulle kunna citera hundratals – för att vederlägga allt som resolutionen tillskriver mig. Först av allt måste jag göra er uppmärksamma på det faktum att alla de fyra citat på vilket teorin om min arvssynd grundar sig, har tagits ur skrifter som skrivits mellan 1917 och 1922. Allt som jag har sagt efter det är borta med vinden. Ingen vet om jag efter det betraktade vår revolution som en socialistisk revolution eller ej. Idag, i slutet av 1926, letar man efter den så kallade oppositionens nuvarande åsikter om ekonomins och politikens viktigaste frågor i stycken ur mina personliga skrifter mellan 1917 och 1922, och inte ens i mina viktigaste verk utan i verk som skrevs vid någon tillfällig händelse. Jag ska återvända till dessa citat och besvara vart och ett av dem. Men låt mig först återge några citat av viktigare natur, som skrevs under samma period.

Det följande, till exempel, är ett utdrag ur mitt tal inför Moskvas fackföreningsråd den 28 oktober 1921, efter införandet av NEP: "Vi har omorganiserat vår ekonomiska politik för att förekomma en långsammare utveckling av vår ekonomi. Även om revolutionen i Europa utvecklas och växer, så räknar vi med möjligheten att den utvecklas långsammare än vi hade förväntat oss. Borgarklassen har visat sig vara mer hårdnackad. Till och med i vårt land är vi tvungna att räkna med en långsammare övergång till socialismen, ty vi är omringade av kapitalistiska länder. Vi måste rikta in våra krafter på de största projekten med de bästa förutsättningarna. Samtidigt får vi inte glömma att naturaskatten bland bönderna och ökningen av arrendena utgör en grundval för att utveckla varuproduktionen, för kapitalackumulation, och för uppkomsten av en ny borgarklass. Samtidigt kommer den socialistiska ekonomin att byggas upp på storindustrins smalare men stabilare grund."

Vid ett möte med partimedlemmar den 10 november samma år i Sokolnikidistriktet i Moskva, slog jag fast: "Vad har vi nu? Vi har en socialistisk revolution, som för det första utvecklas i en enda stat och för det andra i en stat som är mycket efterbliven både ekonomiskt och kulturellt, och på alla sidor omgiven av kapitalistiska länder."

Vad drog jag för slutsats av det? Föreslog jag att vi skulle kapitulera? Jag föreslog detta:

Det är vår uppgift att få socialismen att bevisa sina fördelar... Bönderna kommer att bli den domare som avkunnar domen över den socialistiska statens fördelar eller brister. Vi kämpar med

[†] Se [Rapport om den världsekonomiska krisen och Kommunistiska internationalens uppgifter](#), på marxistarkiv.se – öa.

* Se *The First 5 Years of the Communist International*, vol 2, s 220 ff - öa.

kapitalismen på bondemarknaden...

Vad finns det idag för grund för vår övertygelse om att vi kommer att segra? Det finns många skäl som rättfärdigar det. De ligger både i den internationella situationen och i det kommunistiska partiets utveckling, och i det faktum att vi tillåter fri handel bara inom de ramar som vi bedömer nödvändiga.

Detta, kamrater, sa jag 1921, och inte 1926!

I min rapport till den fjärde världskongressen (som riktade sig mot Otto Bauer, som man nu har upptäckt att jag har relationer till) sa jag så här:

Vårt viktigaste vapen i den ekonomiska kamp som äger rum på grundval av marknaden är – statsmakten. Bara reformistiska dumbommar är oförmögna att inse hur viktigt detta vapen är. Borgarklassen förstår det alldeles utmärkt. Borgarklassens hela historia visar det. Ett annat av proletariatets vapen är att det har landets viktigaste produktivkrafter i sina händer: hela järnvägssystemet, hela gruvindustrin, den överväldigande majoriteten av de företag som betjänar industrin befinner sig under arbetarklassens direkta ekonomiska ledning. Arbetarstaten äger också marken, och som motprestation för att få använda den bidrar bönderna årligen med hundratals miljoner pud [1 pud = drygt 16 kg] i naturaskatt. Arbetarmakten håller statsgränserna: utländska varor, och utländskt kapital i allmänhet, har bara tillgång till vårt land inom de ramar som arbetarstaten anser önskvärda och befogade. Sådana är det socialistiska uppbyggets vapen och medel. [**The First 5 Years...**, vol 2, s 239.]

I en bok som jag 1923 gav ut under titeln **Vardagslivets problem**, kan ni läsa om denna fråga:

Vad har egentligen arbetarklassen vunnit och säkrat som ett resultat av revolutionen?

1. Proletariatets diktatur (representerat av arbetar- och bonderegeringen under det kommunistiska partiets ledning).
2. Röda armén – ett starkt stöd för proletariatets diktatur.
3. Nationaliseringen av de viktigaste produktionsmedlen, utan vilken proletariatets diktatur skulle ha blivit en form utan innehåll.
4. Monopolet på utrikeshandeln, vilket är ett nödvändigt villkor för en socialistisk stat i en kapitalistisk omgivning.

Dessa fyra faktorer, som definitivt tryggats, utgör den rustning som omgärdar allt vårt arbete och *varje framgång som vi uppnår ekonomiskt och kulturellt* – under förutsättning att det är en verklig framgång och inte bara en skenbar sådan – *blir därmed en nödvändig beståndsdel i det socialistiska bygget.*¹

Samma lilla bok innehåller en annan och ännu mer definitiv formulering: ”Ju lättare (relativt sett, förstås) det ryska proletariatet kunde ta sig igenom den revolutionära krisen, desto svårare blir nu det socialistiska uppbyggnadsarbetet. Vårt nya sociala livs ramar, som kännetecknas av de fyra ovannämnda faktorerna, ger å andra sidan alla medvetna och rationellt inriktade ansträngningar på det ekonomiska och kulturella planet ett objektiva socialistiskt innehåll. Under den borgerliga regimen berikade arbetaren, utan någon önskan eller avsikt från hans sida, ständigt borgarklassen, desto mer ju bättre han arbetade. En samvetsgrann och bra arbetare i sovjetstaten åstadkommer, oavsett om han bryr sig om det eller inte (om han inte är med i partiet och avhåller sig från politik), socialistiska resultat och ökar arbetarklassens välförhållanden. *Detta är ett resultat av Oktoberrevolutionen*, och den Nya Ekonomiska Politiken har inte ändrat på något i detta avseende.”²

Jag skulle kunna förlänga denna rad av citat i all oändlighet, ty jag karakteriserade aldrig och kunde

1 *Vardagslivets problem*, på marxistarkiv.se, s 9. Trotskijs kursivering.

2 *Ibid*, s 12. Trotskijs kursivering.

aldrig karakterisera vår revolution annorlunda. Jag ska dock begränsa mig till ett stycke till, ur en bok som kamrat Stalin citerar (**Till kapitalism eller socialism?**). Denna bok gavs första gången ut 1925, och trycktes ursprungligen som en rad artiklar i *Pravda*. Redaktörerna för vår centrala tidning har aldrig gjort mig uppmärksam på något kätteri i denna bok med avseende på vår revolutions karaktär. Andra upplagan av denna bok gavs ut i år. Den har översatts till olika språk av Komintern och detta är första gången jag har hört att den ger en felaktig bild av vår ekonomiska utveckling. Kamrat Stalin har läst upp ett antal rader för er, som han har plockat ut godtyckligt för att visa att den är ”oklart formulerad”. Jag är alltså tvungen att läsa upp ett något längre stycke för att visa att den aktuella frågan formuleras helt klart. Så här står det i inledningen, som är en kritik av våra borgerliga och socialdemokratiska kritiker, framförallt Kautsky och Otto Bauer. Här kan man läsa:

Dessa bedömningar [som våra fiender har gjort av våra ekonomiska metoder] är av två sorter. I det första fallet får vi höra att vi ödelägger landet med vårt socialistiska uppbygge. I det andra fallet säger man att vår utveckling av produktivkrafterna i själva verket leder oss mot kapitalismen.

Den första sortens kritik är typisk för borgarklassens sätt att tänka. Den andra sortens kritik ligger närmare socialdemokratien, det vill säga borgerligt tänkande i socialistisk förklädnad. Det är svårt att dra en skarp gräns mellan dessa två sorters kritik, och ofta byter de i vänskaplig anda argument ur sin arsenal med varandra – utan att själva märka det, förgiftade som de är av sitt heliga krig mot kommunismens barbari.

Jag hoppas att föreliggande bok för en opartisk läsare kommer att bevisa att båda lägren ljuger, inte bara den obetingade storbourgeoisien utan också småbourgeoisien som låtsas vara socialister. De ljuger när de säger att bolsjevikerna har ödelagt Ryssland. Obestridliga fakta visar att produktivkrafterna inom industrin och jordbruket i det av imperialistiskt krig och inbördeskrig desorganiserade Ryssland närmar sig nivån före kriget, och kommer att uppnå den under nästföljande år. Det är en lögn att påstå att produktivkrafternas utveckling går i riktning mot kapitalismen. Produktivkrafternas tillväxt minskar inte den nationaliserade ekonomins roll inom industrin, transporterna, kommunikationerna, handeln, finanserna och lånesektorn. Tvärtom blir denna roll allt viktigare i hela landets ekonomi. Fakta och siffror visar detta bortom allt tvivel. Inom jordbrukssektorn är frågan mycket mer komplicerad. Ingen marxist kan bli förvånad av det. Övergången från utspridda enskilda bondehushåll till ett socialistiskt odlingsystem är bara tänkbart genom att man genomgår ett antal stadier inom teknologi, ekonomi och kultur. Det grundläggande villkoret för denna övergång är att makten stannar kvar i händerna på den klass vars mål är att leda samhället framåt mot socialismen (och som med hjälp av den statliga industrin alltmer kan påverka bondebefolkningen) och genom att utveckla jordbruksteknologin till en högre nivå och på så sätt skapa förutsättningarna för en kollektivisering av jordbruket.¹

Resolutionsförslaget om oppositionen hävdar att Trotskijs ståndpunkt ligger nära Otto Bauers, som har sagt: ”I Ryssland, där proletariatet bara utgör en liten minoritet i landet, kan proletariatet bara hålla makten tillfälligt, och är tvunget att förlora den igen *så fort landets bondemajoritet har blivit tillräckligt kulturellt mogen för att ta över makten själv.*”

Kamrater, vem kan för det första tro att någon av oss skulle kunna komma att tänka på en så absurd formulering? Hur ska man förstå ”*så fort landets bondemajoritet har blivit tillräckligt kulturellt mogen*”? Vad betyder det? Vad menas med ”kultur”? Under kapitalistiska förhållanden har bönderna ingen självständig kultur. Vad gäller kultur kan bönderna mogna under inflytande av proletariatet eller borgarklassen. Det är de enda två möjligheter som bönderna har för att utvecklas kulturellt. För en marxist är det fullständigt orimligt att tänka sig att ”kulturellt mogna” bönder skulle kunna stötta proletariatet för att ta över makten för egen del. Erfarenheterna från två revolutioner har lärt oss, att om bönderna hamnar i konflikt med proletariatet och störtar den

¹ [Till kapitalism eller socialism](#), på marxistarkiv.se, s 1-2.

proletära makten så blir det – via bonapartismen – bara en bro för borgarklassen. Det går inte att tänka sig en självständig bondestat som varken grundar sig på en proletär eller borgerlig kultur. Otto Bauers hela konstruktion rasar samman i en bedrövlig småborgerlig absurditet.

Vi får höra att vi inte tror på att upprätta socialismen. Och samtidigt anklagas vi för att vilja ”plundra” bönderna (inte kulakerna utan bönderna!).

Kamrater, jag tror att dessa ord överhuvudtaget inte finns med i vår ordlista. Kommunisterna kan inte föreslå att arbetarstaten ska ”plundra” *bönderna*, och det är just bönderna vi har att göra med. Förslaget att befria 40% av fattigbönderna från all beskattning, och lägga dessa skatter på kulakerna, må vara rätt eller fel, men det går inte att tolka som ett förslag att ”plundra” bönderna.

Jag frågar er: om vi inte tror på att upprätta socialismen i vårt land, eller (som man säger om mig) att vi passivt ska invänta den europeiska revolutionen, varför föreslår vi då att vi ska ”plundra” bönderna? I vilket syfte? Det är obegripligt. Vi anser att industrialiseringen – socialismens grundval – går alltför sakta, och att detta påverkar bönderna på ett negativt sätt. Om vi säger att mängden jordbruksprodukter på marknaden i år har ökat med 20% jämfört med förra året – jag betraktar dessa siffror med vissa förbehåll – och att priset på spannmål på samma gång har minskat med 8% och, vilket är fallet, priset på olika industriprodukter har ökat med 16%, då tjänar bönderna mindre än när deras skörd blir sämre och detaljhandelspriset på industrivaror är lägre. En snabbare industrialisering, i synnerhet genom att öka beskattningen av kulakerna, kommer att leda till en ökad produktion av varor, minskande detaljhandelspriser, och det gynnar arbetarna och större delen av bönderna.

Det är möjligt att ni inte håller med om detta. Men ingen kan förneka att det är ett system av åsikter om hur vi ska utveckla vår ekonomi. Hur kan ni påstå att vi inte tror att det möjligt att utveckla socialismen, och samtidigt hävda att vi kräver att vi ska plundra bönderna? Med vilket mål? I vilket syfte? Ingen kan förklara det. Jag påstår att det inte går att förklara. Det finns saker som inte går att förklara. Jag har till exempel ofta frågat mig varför en upplösning av den anglo-ryska kommittén skulle innebära en uppmaning att lämna fackföreningarna? Och varför utgör det faktum att man inte ska gå med i Amsterdaminternationalen inte en uppmaning till arbetarna att inte gå med i Amsterdamfackföreningarna? [*En röst: ”Det kommer du att få förklarar för dig!”*] Jag har aldrig fått något svar på den frågan, och kommer heller aldrig att få det. [*En röst: ”Du kommer att få ditt svar!”*] Och inte heller kommer jag att få något svar på frågan hur tvivlet mot att förverkliga socialismen kan gå ihop med ansträngningarna att ”plundra” bönderna.

Den av mina böcker som jag citerade senast talar i detalj om hur viktigt det är med en riktig fördelning av vår nationalinkomst, eftersom vår utveckling äger rum mitt under en kamp mellan två tendenser: en socialistisk och en kapitalistisk.

... utgången av denna kamp beror på hur snabbt dessa tendenser utvecklas. Med andra ord: om den statliga industrin utvecklas *långsamare* än jordbruket, och om det senare allt snabbare skulle ge upphov till den polarisering som nämndes ovan (kapitalistiska jordbrukare ”däruppe” och proletärer ”därnere”), så *skulle* denna process givetvis leda till att kapitalismen återupprättas.

Men låt bara våra fiender försöka bevisa att denna framtidsutsikt är oundviklig. Även om de skulle ta itu med denna uppgift på ett intelligentare sätt än stackars Kautsky (eller MacDonald) så kommer de att bränna fingrarna. Men är det, å andra sidan, helt uteslutet med en sådan möjlighet? Teoretiskt sett är den inte det. *Om* det härskande partiet skulle göra sig skyldigt till det ena misstaget efter det andra, inom politiken såväl som ekonomin; om det på detta sätt skulle bromsa industrins tillväxt, som nu utvecklas så lovande; om det skulle lämna ifrån sig kontrollen över de politiska och ekonomiska processerna i byarna; då skulle givetvis socialismens sak vara förlorad i vårt land. Men vi är på inget vis skyldiga att göra några sådana antaganden i vår

prognos.

Hur man kan förlora makten, hur man kan ge upp proletarietets erövringar, hur man kan arbeta för kapitalismen – allt detta har Kautsky och hans vänner på ett lysande sätt visat för det internationella proletarietet efter 9 november 1918 [den tyska revolutionen]. Vi behöver inte tillägga något till denna lärdom.

Våra uppgifter, våra mål, våra metoder är annorlunda. Vi vill visa hur man, efter att ha erövrat makten, kan behålla den och befästa den, och hur den proletära statsformen kan fyllas med ett socialistiskt ekonomiskt innehåll.¹

Hela denna bok [*En röst: ”Det finns inget om kooperativ i den!”*] – jag kommer till kooperativen – hela denna bok ägnas åt frågan om hur den proletära statsformen ska få ett socialistiskt ekonomiskt innehåll. Man skulle kunna påstå (det har redan gjorts antydningar i denna riktning): ja, ja, så länge återuppbyggnaden pågick, så länge industrin växte med 45 eller 35% per år, då ansåg du att vi rörde oss mot socialismen, men nu när det har blivit kris i fråga om det fasta kapitalet och du inser svårigheterna att utvidga vårt fasta kapital, då har du gripits av så kallad ”panik”.

Jag kan inte citera hela kapitlet om ”utvecklingstaktens materiella begränsningar och dess möjligheter”. Det pekar på de fyra fördelar som vårt system har över kapitalismen, och drar följande slutsats: ”Sammantaget kommer dessa fyra fördelar, om de används på rätt sätt, att göra det möjligt för oss att inte bara fördubbla vår industriella expansion från de 6% som uppnåddes under perioden före kriget, utan att tredubbla denna siffra och kanske till och med ännu mer.”²

Om jag inte misstar kommer vår industriella tillväxt, enligt planen, att uppgå till 18%. Delar av detta är givetvis återuppbyggnad. Men hursomhelst sammanfaller den ytterst grova statistiska prognos som jag gjorde för 18 månader sedan ganska väl med den faktiska takten i år.

Ni frågar: hur ska du förklara de fruktansvärda stycken som citeras i resolutionen? Jag måste besvara denna fråga. Men först måste jag upprepa att inte ett enda ord har citerats ur de grundläggande verk som jag skrev om revolutionens karaktär mellan 1917 och 1922, och det är helt tyst om allt jag har skrivit efter 1922, till och med det som jag skrev förra året och i år. Fyra stycken citeras. Kamrat Stalin har behandlat dem i detalj, och det hänvisas till dem i resolutionen, så ni måste ge mig lov att också ägna några ord åt dem.

4. Arbetarrörelsen segrar i den *demokratiska* revolutionen...

5. ... bourgeoisien... blir direkt kontrarevolutionär... Bland bönderna blir de förmögnare och en icke obetydlig del av medelbönderna också ”klokare”, lugnar sig och går över på kontrarevolutionens sida för att rycka makten ur händerna på proletarietets och landsbygdens fattiga...

6. ... Denna kamp vore nästan hopplös för det ryska proletarietet ensamt, och dess nederlag vore lika oundvikligt... om inte det *europiska socialistiska proletarietet* kommer det ryska proletarietet till hjälp.³

Kamrater, jag är rädd att om någon sa att dessa rader är ur ett av trotskismens illvilliga verk, så skulle många kamrater tro det. Men detta stycke är ur Lenins arbeten. Band fem ur **Lenins blandade skrifter** [på ryska] innehåller utkastet till en broschyr som Lenin tänkte skriva i slutet av 1905. Där beskriver han den möjliga situationen så här: arbetarna segrar under den demokratiska revolutionen, den välbeställda delen av bönderna går över till kontrarevolutionen. Jag måste säga att detta stycke citeras i senaste numret av *Bolsjevik*, på sidan 68, men tyvärr med en allvarlig för-

1 *Ibid*, på marxistarkiv.se, s 3. Trotskijs kursivering.

2 *Ibid*, på marxistarkiv.se, s 23.

3 Lenin, *Collected Works*, vol 10, s 91-92. [Här citerat ur *Samlade skrifter i urval*, bd 5, s 148-149, ”Revolutionens etapper, riktning och perspektiv”.]

vrängning, trots att utdraget står inom citationstecken: de ord som hänvisar till en betydande del av medelbönderna har helt enkelt utelämnats. Jag uppmanar er att jämföra band fem av **Lenins blandade skrifter**, sidan 451, med senaste numret av *Bolsjevik*, sidan 68.

Jag skulle kunna citera dussintals av sådana stycken ur Lenins verk: ”Socialdemokratins två taktiska linjer i den demokratiska revolutionen”, ”Revideringen av arbetarpartiets agrarprogram” (Kapitlet ”Vårt agrarprogramms uppgifter”), samt ”Förord till den ryska översättningen av K Marx’ brev till L Kugelmann”.* (Jag har inte tid att läsa upp dem, men alla kan slå upp dem själva.) Jag ska bara citera ett stycke:

Den ryska revolutionen [han syftar på den demokratiska revolutionen] kan segra av egna krafter, men den kan inte behålla och befästa sina framsteg av egen kraft. Den kan inte göra det om det inte blir en socialistisk revolution i väst. Utan detta villkor är det oundvikligt med en återgång, vare sig vi har kommunalisering, nationalisering eller uppdelning av jorden: ty under var och en av dessa egendomsformer kommer småägaren alltid att bli ett bålverk för återupprättande. Efter en fullständig seger för den demokratiska revolutionen kommer småägarna oundvikligen att vända sig mot proletariatet.¹

[*En röst: ”Vi har infört NEP.”*]

Det är sant, jag ska tala om det om en liten stund.

Låt oss nu vända oss till det stycke jag skrev 1922, så att vi kan se hur min ståndpunkt om revolutionen 1904-1905 har utvecklats.

Kamrater, jag har inte för avsikt att väcka frågan om teorin om den permanenta revolutionen. Både avseende vad som varit rätt i denna teori och det som har varit ofullständigt och felaktigt, så har den inget som helst med våra nuvarande tvister att göra. Hursomhelst är teorin om den permanenta revolutionen, som man på senare tid ägnat så mycket uppmärksamhet åt, inte på minsta sätt ansvarig för vare sig 1925 eller 1923 års opposition, och själv betraktar jag det som en fråga som för länge sedan har förpassats till arkiven.

Men låt oss återvända till det stycke som citeras i resolutionen. (Jag skrev det 1922, men utifrån 1905-1906 års ståndpunkt.) ”Och när proletariatet väl har makten i sina händer... hamnar [det] i fientlig motsättning till inte bara de borgerliga grupper som hade stött [det] under den revolutionära kampens första stadier, utan också med de breda bondemassorna, med hjälp av vars samarbete det – proletariatet – hade kommit till makten.”²

Trots att detta skrevs 1922, så sattes det i framtida tidsform – proletariatet skulle hamna i konflikt med borgarklassen, etc – på grund av att jag beskrev förrevolutionära uppfattningar. Jag frågar er: har Lenins prognos från 1905-06, att mellanbönderna i stor utsträckning skulle gå över till kontrarevolutionen, visat sig vara sann? [*Röster: ”Delvis? När?” Tumult.*] Ja, under partiets och framförallt Lenins ledning överbryggade den Nya ekonomiska politiken klyftan mellan oss och bönderna. Det är odiskutabelt. [*Oro i salen.*] Om någon av er, kamrater, tror att jag år 1926 inte förstår innebörden i den Nya ekonomiska politiken, så har ni fel. Jag förstår vad den Nya ekonomiska politiken innebär 1926, kanske inte så bra som andra kamrater, men jag förstår den. Men ni måste komma ihåg att vid den tiden, innan det fanns någon Ny ekonomisk politik, innan det hade varit någon revolution 1917, och vi skisserade de första konturerna till en möjlig händelseutveckling med hjälp av erfarenheterna från tidigare revolutioner – den stora franska revolutionen och revo-

* Lenin, **Valda verk i 10 band**, band 3, sidan 152-153, sidan 251-252 och sidan 285-286.

1 Lenin, **Collected Works**, vol 10, sidan 280. (Ur ”Tal under diskussionen om jordbruksfrågan” vid ryska socialdemokratiska arbetarpartiets enhetskongress 1906.)

2 Trotskij, *1905*, förord sid vi.

lutionen 1848 – på den tiden var alla marxister, Lenin inte undantagen (jag har nämnt citaten), av uppfattningen att proletariatet, sedan den demokratiska revolutionen var fullbordad och bönderna hade fått jord, att proletariatet då inte bara skulle stöta på motstånd från storbönderna utan också en avsevärd del av mellanbönderna, som skulle utgöra en fientlig och till och med kontrarevolutionär kraft.

Har det funnits tecken hos oss på att denna prognos var riktig? Ja, det har funnits tecken, och ganska tydliga sådana. När exempelvis Machnorörelsen i Ukraina hjälpte vitgardisterna att sopa undan sovjetmakten, så var det ett tecken på att Lenins prognos var riktig. Upproret i Antonov, upproret i Sibirien, upproret vid Volga, upproret i Ural, Kronstadtrevolten, då ”mellanbönderna” samtalade med sovjetmakten med hjälp av tolv tums örlogskanoner – bevisar inte allt detta att Lenins förutsägelse var riktig *vid ett viss utvecklingskede i vår revolution?* [Kamrat Mojsejenko: ”Och vad föreslog du?”] Är det inte helt uppenbart att det stycke som jag skrev 1922 om klyftan mellan oss och bönderna helt enkelt var en förklaring av dessa fakta?

Vi överbryggade splittringen mellan oss och bönderna med hjälp av NEP. Och fanns det motsättningar mellan oss under övergången till NEP? Det fanns inga motsättningar under övergången till NEP. [Oro i salen.] Det fanns meningsmotsättningar om fackföreningsfrågan före övergången till NEP, då partiet fortfarande letade efter en utväg ur återvändsgränden. Dessa motsättningar var av stor betydelse. Men i frågan om NEP, när Lenin lade fram resolutionen om NEP inför den tionde partikongressen, så röstade vi alla enhälligt för den. Och när det som resultat av NEP lades fram en ny fackföreningsresolution – några få månader efter den tionde partikongressen – så röstade vi återigen enhälligt för denna resolution i CK. Men under övergångsperioden – och de förändringar som den åstadkom var ingalunda små – så förkunnade bönderna, inklusive mellanbönderna: ”Vi är för bolsjevikerna, men mot kommunisterna.” Vad betyder det? Det är en speciellt rysk form för hur mellanbönderna i ett visst skede överger den proletära revolutionen.

Man förebrår mig för att ha sagt att det är ”hopplöst att tro att det revolutionära Ryssland skulle kunna vidmakthålla sig mot det konservativa Europa.”¹ Jag skrev detta i maj 1917. och jag anser att det är helt rätt. Har vi vidmakthållit oss mot ett *konservativt* Europa? Låt oss betrakta fakta. Faran var särskilt stor när Tyskland förhandlade om ett fredsfördrag med Ententen. Om inte den tyska revolutionen hade brutit ut vid denna tidpunkt – denna ofullbordade tyska revolution som kvävdes av de tyska socialdemokraterna, men ändå lyckades störta den gamla regimen och demoralisera Hohenzollerns armé – jag upprepar, om inte den tyska revolutionen, sådan den nu var, hade brutit ut, så skulle vi ha blivit störtade. Det är ingen slump att stycket innehåller frasen ”mot det konservativa Europa”, och inte ”i motsättning till ett kapitalistiskt Europa”. Jag frågar er: hade vi kunnat vidmakthålla oss mot ett konservativt Europa med hela sin apparat, och speciellt sina arméer, hade vi kunnat vidmakthålla oss under dess omständigheter eller inte? [En röst: ”Talar du till barn?”] Att vi fortfarande existerar beror på det faktum att Europa inte förblev som det var. I denna fråga skrev Lenin så här: ”Vi lever inte bara i en stat, utan också i ett system av stater, och det är otänkbart att sovjetrepubliken skall kunna leva vid sidan av de imperialistiska staterna under någon längre tid. Sist och slutligen måste antingen det ena eller det andra segra.”²

När sa Lenin detta? Den 18 mars 1919, det vill säga två år efter oktoberrevolutionen. Mina ord från 1917 betydde, att om inte vår revolution skakade Europa, inte berörde det, så var vi förlorade. Är det inte i grund och botten samma sak? Jag frågar alla äldre kamrater, som var politiskt medvetna före

1 Trotskij, ”Fredsprogrammet”, på engelska i *Fourth International*, september 1944, sid 285.

2 Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 8, sid 398, ”Centralkommitténs verksamhetsberättelse” vid Rysslands kommunistiska partis 8:e kongress, 1919.

och under 1917: vilken var vår syn på revolutionen och dess konsekvenser?

När jag försöker erinra mig det, så kan jag inte komma på några andra formuleringar än ungefär denna:

Vi trodde: antingen kommer den internationella revolutionen till vår hjälp, och i så fall kommer vår seger att vara helt säker, eller så ska vi genomföra vårt blygsamma revolutionära arbete i övertygelsen att vi i händelse av nederlag kommer att ha tjänat revolutionens sak och att våra erfarenheter kommer att vara till hjälp för andra revolutioner. Det var självklart för oss, att utan stöd från den internationella världsrevolutionen var den proletära revolutionens seger omöjlig. Före, och t. o. m. efter, revolutionen ansåg vi, att antingen bryter revolutionen omedelbart ut i de andra länderna, eller åtminstone mycket snabbt, eller så går vi under.¹

Det var vår uppfattning om revolutionens öde. Vem sa detta? [*Kamrat Mojsejenko: "Lenin!" En röst: "Och vad sa han senare?"*]

Lenin sa detta 1921, medan det stycke som citeras från mig är från 1917. Jag har alltså rätt att återropa vad Lenin sa 1921. [*En röst: "Och vad sa Lenin senare?"*] Jag sa också andra saker senare. [*Skratt.*] Både före och efter revolutionen trodde vi att "antingen bryter revolutionen omedelbart ut i de andra länderna, eller åtminstone mycket snabbt, eller så går vi under." Men: "Trots denna övertygelse gjorde vi allt vi kunde för att bevara sovjetsystemet under alla omständigheter, vad som än må hända, ty vi visste att vi inte bara arbetade för oss själva, utan också för den internationella revolutionen. Vi visste det, vi uttryckte denna övertygelse gång på gång före oktoberrevolutionen, omedelbart efter den, och när vi skrev under fredsfördraget i Brest-Litovsk. Och allmänt sett var det rätt."²

Detta stycke fortsätter med att säga att vår väg har blivit mer invecklad och slingrig, men att vår prognos i allt väsentligt var riktig. Som jag har sagt övergick vi till NEP enhälligt, utan några som helst motsättningar. [*Kamrat Mojsejenko: "För att rädda oss från fullständig undergång."*]

Det är sant, just av den anledningen, för att rädda oss från fullständig undergång.

Kamrater, jag ber er att ge mig längre tid för mitt tal. Jag skulle vilja tala om teorin om socialism i ett land. Jag ber om ytterligare en halv timme. [*Oro i salen.*]

Kamrater, angående förhållandena mellan proletariatet och bönderna...

Ordföranden: Var vänlig och vänta tills vi har beslutat om det. Jag lägger fram tre förslag: för det första att hålla kvar vid den tid som ursprungligen avsattes till kamrat Trotskij, för det andra att utsträcka den med en halv timme, och för det tredje att utsträcka den med en kvart. [*Vid omröstningen är en majoritet för att utsträcka tiden med en halvtimme.*]

Trotskij: Nästa stycke som har citerats ur mina skrifter har framkallat förebråelser mot mig: medan Lenin sa "tio till tjugo års korrekta relationer till bönderna, så är vår seger garanterad i internationell skala", så förutsätter trotskismen tvärtom att proletariatet inte kan få några korrekta relationer till bönderna förrän världsrevolutionen har genomförts. För det första måste jag fråga vad det citerade stycket egentligen betyder. Lenin talar om tio till tjugo års korrekta relationer till bönderna. Det betyder att Lenin inte förväntade sig att socialismen skulle upprättas förrän inom tio till tjugo år. Varför? Därför att vi med socialismen måste förstå ett tillstånd i samhället där det varken finns något proletariat eller bönder, eller några klasser överhuvudtaget. Socialismen avskaffar motsättningen mellan stad och landsbygd. Således föreläggs vi en tidsperiod av tjugo år, under vilka vi

1 Lenin, *Collected Works*, vol 32, sid 479-480, "Rapport om Ryska kommunistpartiets taktik" inför Kominterns tredje kongress, 5 juli 1921.

2 *Ibid*, s 480.

måste föra en politisk linje som leder till korrekta relationer mellan proletariatet och bönderna. Det är det första.

Men längre fram sägs det att trotskismen är av uppfattningen att det inte kan bli några korrekta relationer mellan proletariatet och bönderna förrän världsrevolutionen har genomförts. Man påstår alltså att jag har slagit fast en lag enligt vilken vi så långt det är möjligt måste upprätthålla *felaktiga* relationer till bönderna, tills den internationella revolutionen har segrat. [*Skratt.*] Uppenbarligen var det inte tänkt att den tanken skulle uttryckas här, eftersom den inte har någon som helst mening.

Vad var NEP? NEP har varit ett sätt att växla in på ett nytt spår, just för att upprätta korrekta relationer mellan proletariatet och bönderna. Fanns det några meningssmotsättningar mellan oss i denna fråga? Nej, det fanns det inte. Det vi diskuterar nu är beskattning av kulakerna, och vilka former och metoder som ska användas för att förena proletariatet med de fattiga i byarna. Vad handlar frågan egentligen om? De bästa sätten att upprätta korrekta relationer mellan bönderna och proletariatet. Ni har all rätt att vara oense med våra enskilda förslag, men ni måste förstå att hela den ideologiska kampen rör sig kring frågan om vilka relationer som är korrekta under det nuvarande utvecklingsskedet.

Fanns det några meningsskiljaktigheter mellan oss 1917 i bondefrågan? Nej. Bondeförordningen, den "socialistrevolutionära" bondeförordningen, antogs enhälligt av oss som vår grundval. Dekretet om jorden, som Lenin skrev utkastet till, antogs av oss enhälligt och gav inte upphov till några motsättningar i våra kretsar. Orsakade politiken med "av-kulakisering" några motsättningar? Nej, det fanns inga meningsskiljaktigheter om den. [*En röst: "Och Brest?"*] Gav kampen om mellanbönderna som Lenin inledde upphov till motsättningar? Nej, den orsakade inga motsättningar. Jag påstår inte att det helt och hållet saknades meningsskiljaktigheter, men jag hävdar bestämt att oavsett hur stora meningssmotsättningarna må ha varit i olika och till och med viktiga frågor, så fanns det inga meningsskiljaktigheter i fråga om vilken politisk huvudlinje som skulle föras gentemot bönderna.

1919 cirkulerade rykten utomlands om motsättningar i denna fråga. Och vad skrev Lenin om det? Låt oss titta tillbaka. Vid den tiden frågade bonden Gulov mig: "Vilka meningsskiljaktigheter finns det mellan dig och Iljitj?", och jag besvarade frågan både i *Pravda* och i *Izvestija*. Lenin skrev så här i denna fråga i februari 1919, både i *Pravda* och i *Izvestija*:

I *Izvestija* den 2 februari fanns ett brev från en bonde, G Gulov, som frågar om vår arbetar- och bonderegerings inställning till mellanbönderna, och berättar om rykten att Lenin och Trotskij inte drar jämnt, och att det finns stora motsättningar mellan dem i just frågan om mellanbönderna.

Kamrat Trotskij har redan svarat på detta i sitt "Brev till mellanbönderna", som stod i *Izvestija* den 7 februari. I detta brev säger kamrat Trotskij att ryktena om motsättningar mellan honom och mig är en avskyvärd och skamlig lögn som sprids av godsägarna och kapitalisterna, eller av deras medvetna eller omedvetna medbrottslingar. För egen del bekräftar jag fullständigt kamrat Trotskijs redogörelse. Det finns inga meningsskiljaktigheter mellan oss, och i frågan om mellanbönderna finns det inga motsättningar mellan Trotskij och mig själv, eller överhuvudtaget i kommunistpartiet, som vi båda är medlemmar av.

I sitt brev har kamrat Trotskij klart och i detalj förklarat varför kommunistpartiet och den nuvarande arbetar- och bonderegeringen, som har valts av sovjeterna och består av medlemmar i detta parti, inte betraktar mellanbönderna som sina fiender. Jag skriver helt och hållet under på vad kamrat Trotskij har sagt.¹

Detta var före NEP. Sedan kom övergången till NEP. Jag upprepar ännu en gång att övergången till

¹ Lenin, *Collected Works*, vol 36, s 500.

NEP inte orsakade några motsättningar. Jag höll en rapport i frågan om NEP till den fjärde världskongressen, och polemiserade mot Otto Bauer.¹ Senare skrev jag så här: ”Borgarklassen och mensjevnikerna betraktade NEP som en nödvändig (men givetvis ’otillräcklig’) åtgärd för att släppa loss produktivkrafterna. De mensjevnikiska teoretikerna biföll NEP som början till ett kapitalistiskt återupprättande i Ryssland. De tillade: antingen kommer NEP att störta den bolsjevnikiska diktaturen (det ’önskvärda’ utfallet) eller så kommer den bolsjevnikiska diktaturen till sist att störta NEP (en ’beklaglig’ händelse).”²

Hela min rapport till den fjärde världskongressen var ämnad att bevisa att NEP inte skulle komma att ödelägga den bolsjevnikiska diktaturen, utan att villkoren under NEP garanterade att ekonomins socialistiska delar kommer att dominera över de kapitalistiska.

Ett annat stycke ur mina verk har anförts mot mig – och nu kommer jag till frågan om socialismen kan segra i ett land – och det lyder så här: ”Motsättningarna mellan en arbetarregering och en överväldigande majoritet av bönder i ett underutvecklat land gick bara att lösa i internationell skala, på den proletära världsrevolutionens arena.”³

Detta sa jag 1922. I den anklagande resolutionen görs följande uttalande: ”Konferensen för till protokollet att uppfattningar som denna från kamrat Trotskijs och hans anhängares sida, i den grundläggande frågan om vår revolutions karaktär och framtidsutsikter, *inte har någonting gemensamt* med vårt partis, med leninismens uppfattningar.”

De kunde ha sagt att det var en aning vid sidan om partiets ståndpunkt – även om jag inte ens idag anser det – eller att dessa uppfattningar inte hade formulerats exakt (jag anser inte heller det). Men det sägs rent ut: dessa uppfattningar ”*har inte någonting gemensamt* med vårt partis, med leninismens uppfattningar.”

Här måste jag citera några rader som har att göra med leninismen: ”den socialistiska revolutionens fullständiga seger i ett enda land är otänkbar och kräver det mest aktiva samarbete mellan åtminstone flera utvecklade länder, som inte inberäknar Ryssland.”⁴

Det var inte jag som sa detta, utan någon som var större än mig. Lenin sa det den 8 november 1918. Inte före oktoberrevolutionen, utan 8 november 1918, ett år efter att vi hade gripit makten. Om han inte hade sagt något mer än detta så hade vi kunnat dra vilken slutsats vi vill genom att rycka den ena eller andra meningen ur sitt sammanhang. [En röst: ”*Han talade om den slutgiltiga segern!*”] Nej, ursäkta mig men han sa: ”kräver det mest aktiva samarbete”. Här går det inte att slå in på ett sidospår från huvudfrågan till frågan om ”intervention”, ty det sägs rakt ut att socialismens seger kräver – inte bara skydd mot intervention – utan samarbete mellan ”*mellan åtminstone flera utvecklade länder, som inte inberäknar Ryssland.*” [Röster: ”*Och vad innebär det?*”] Det är inte det enda stycket där vi ser att han inte bara menar intervention. Och den slutsats vi ska dra är alltså att jag inte har ensamrätt på den ståndpunkt som jag har försvarat, det vill säga att den internationella revolutionen måste lösa de inre motsättningar som uppstår ur vårt lands efterblivenhet, utan att Lenin försvarade samma åsikter, bara ojämförligt mycket mer skarpsinnigt och kategoriskt.

Man säger att detta gällde den tidsperiod då lagen om de kapitalistiska ländernas ojämna utveckling fortfarande antogs vara okänd, det vill säga under epoken före imperialismen. Jag kan inte gå igenom detta helt och hållet. Men jag måste tyvärr föra till protokollet att kamrat Stalin begår ett

1 Rapport om den världsekonomiska krisen och Kommunistiska internationalens uppgifter, på marxistarkiv.se – öa.

2 Till kapitalism eller socialism, på marxistarkiv.se, s 7.

3 Trotskij, 1905, förord sid vi-vii.

4 Lenin, *Collected Works*, vol 28, s 151. (”Tal om den internationella situationen” vid den sjätte extraordinära allryska sovjetkongressen, 6-9 november 1918.)

allvarligt teoretiskt och historiskt misstag här. Lagen om kapitalismens ojämna utveckling är äldre än imperialismen. Kapitalismen utvecklas idag mycket ojämnt i de olika länderna. Men på 1800-talet var denna ojämnhet ännu större än på 1900-talet. Vid den tiden var England herre över världen, medan Japan däremot var ett feodalt samhälle som var snävt begränsat inom sina egna gränser. Vid den tid då livegenskapen avskaffades hos oss började Japan att anpassa sig till den kapitalistiska civilisationen. Kina var dock fortfarande försänkt i en djup slummer. Och så vidare. På den tiden var kapitalismens utveckling ännu mer ojämn än nu. Denna ojämnhet var lika välbekant för Marx och Engels som för oss. Imperialismen har utvecklat en mer ”utjämnande tendens” än kapitalismen före imperialismen, eftersom finanskapitalet är kapitalets smidigaste form. Men det är otvivelaktigt att utvecklingen även idag är mycket ojämn. Men om man hävdar att kapitalismen på 1800-talet, före imperialismen, utvecklades mindre ojämnt, och att teorin om möjligheten av socialism i ett land därför var fel på den tiden, medan teorin om socialism har blivit rätt idag, då imperialismen har ökat utvecklingens olikheter, då motsäger detta påstående alla historiska erfarenheter och vänder helt upp och ner på fakta. Nej, det duger inte. Det krävs andra och mer seriösa argument.

Kamrat Stalin har skrivit [i **Leninismens problem**] att de som förnekar möjligheten att upprätta socialismen i ett land, på samma gång måste förneka oktoberrevolutionens rättmätighet.

Men 1918 hörde vi från Lenin att socialismens seger kräver ett direkt samarbete mellan *åtminstone flera utvecklade länder*, ”som inte inberäknar Ryssland.” Ändå förnekade inte Lenin oktoberrevolutionens rättmätighet. Och han skrev följande om detta 1918: ”Jag vet att det naturligtvis finns besserwissrar med höga tankar om sig själva, och som till och med kallar sig socialister” – detta skrevs mot Kautskys och Suchanovs anhängare – ”som hävdar att man inte skulle ha gripit makten förrän revolutionen bröt ut i alla länder. De inser inte att de genom att säga det därmed överger revolutionen och går över till bourgeoisins sida. Att vänta tills arbetarklassen gör revolution i internationell skala innebär att alla kommer frysa fast i ett tillstånd av förväntan. Detta är vansinnigt.”... – Ursäkta, men det fortsätter så här – ”Detta är vansinnigt. Alla känner till revolutionens svårigheter... Den slutliga segern är bara möjlig i världsskala, och bara genom gemensamma ansträngningar av arbetarna i alla länder.”¹

Trots det förnekade inte Lenin oktoberrevolutionens ”rättmätighet”.

Och vidare skrev Lenin 1921 – inte 1914, utan 1921: ”I högutvecklade kapitalistiska länder finns det en löntagarklass av lantarbetare som utvecklats under decennier... Endast i länder med en tillräckligt utvecklad sådan klass kan en direkt övergång från kapitalism till socialism vara möjlig...” – här är det inte frågan om intervention utan den ekonomiska utvecklingsnivån och utvecklingen av klassförhållandena på landsbygden – ”Att läget i Ryssland är annorlunda, att industriarbetarna utgör en minoritet och småjordbrukarna den stora majoriteten i Ryssland har vi framhållit i en hel rad skrifter, i alla våra framträdanden, i hela pressen. I ett sådant land kan en socialistisk revolution segra slutgiltigt endast om *två villkor* är förhanden. Det första är att den *i tid* stöds av en socialistisk revolution i ett eller flera framskridna länder... Det andra villkoret är en överenskommelse mellan proletariatet, som utövar sin diktatur eller håller statsmakten i sina händer, och böndernas flertal... Att endast en överenskommelse med bönderna kan rädda den socialistiska revolutionen i Ryssland, så länge en sådan inte brutit ut i andra länder det vet vi. Och det är också vad vi bör säga rent ut på alla möten, i hela pressen.”²

Lenin påstod inte att det räckte med en överenskommelse med bönderna, att det skulle göra det

1 *Ibid*, bd 27, s 372-373. (”Rapport om utrikespolitiken”, vid ett gemensamt möte med den allryska centrala exekutivkommittén och Moskvasovjeten, 14 maj 1918.)

2 Lenin, *Valda verk i 10 band*, bd 10, s 286. (”Rapport den 15 mars om överskottsrevisionens ersättande med naturaskatt”, tal inför det ryska kommunistpartiets tionde kongress 1921.) Trotskijs kursivering.

möjligt för oss att bygga socialismen oberoende av det internationella proletariats öde. Nej denna överenskommelse är bara *ett* av villkoren. Det andra villkoret är stöd från revolutionen i andra länder. Han slår ihop båda dessa villkor med varandra, och betonar speciellt att de är nödvändiga på grund av att vi bor i ett efterblivet land.

Och slutligen anförs det mot mig att jag har sagt att ”verkliga framsteg för den socialistiska ekonomin i Ryssland är möjliga först efter att proletariatet har segrat i de viktigaste länderna i Europa.” Kamrater, vi har troligen slarvat med hur vi använder olika begrepp. Vad menar vi med ”socialistisk ekonomi” i begreppets egentliga bemärkelse? Vi har gjort stora framsteg och är givetvis stolta över dem. Jag har försökt beskriva dem i min lilla bok **Till socialism eller kapitalism?**, till gagn för utländska kamrater. Men vi måste göra en nykter kartläggning av hur omfattande dessa framgångar är. Kamrat Rykovs teser påstår att vi närmar oss nivån före kriget. Men det är inte helt rätt. Är vår befolkning densamma som före kriget? Nej, den är större. Och den genomsnittliga konsumtionen av industrivaror är avsevärt lägre än 1913. Den nationella ekonomins högsta råd beräknar att vi inte kommer att hämta oss till nivån före kriget förrän 1930. Och vilken var nivån 1913? Det var fattigdom, efterblivenhet, barbari. Om vi talar om socialistisk ekonomi och verkliga framsteg för den socialistiska ekonomin, så menar vi: inga konflikter mellan städerna och landsbygden, allmän belåtenhet, välstånd, kultur. *Det* är vad vi menar med en verklig utveckling av den socialistiska ekonomin. Och vi är fortfarande långt från att uppnå detta mål. Vi har nödlidande barn, vi har arbetslösa, det kommer tre miljoner överflödiga arbetare från byarna varje år, varav en halv miljon söker arbete i städerna, där industrierna inte kan suga upp mer än 100.000 per år. Vi har rätt att vara stolta över vad vi har uppnått, men vi får inte förvränga de historiska perspektiven. Det vi har uppnått är ännu inte framsteg för den socialistiska ekonomin, utan bara de första verkliga stegen på den långa bro som leder från kapitalism till socialism. Är det samma sak? Inte alls. Det stycke som citerades mot mig sa sanningen.

1922 skrev Lenin: ”Men vi har inte ens fullbordat grunden till en socialistisk ekonomi. Den kan den döende kapitalismens mot oss fientliga krafter ännu ta ifrån oss. Vi måste klart inse och öppet erkänna detta, ty det finns inget farligare än illusioner (och yrsel, särskilt på höga höjder). Och det finns absolut inget ’farligt’, inget som ger berättigad anledning till minsta modlöshet i att erkänna denna bittra sanning, ty vi har alltid förkunnat och upprepat denna marxismens elementära sanning att *socialismens seger kräver gemensamma ansträngningar av arbetarna i flera framskridna länder.*”¹

Frågan här handlar därför inte om intervention, utan om gemensamma ansträngningar i flera utvecklade länder för socialismens seger. Eller skrev Lenin detta innan den imperialistiska epoken, innan lagen om ojämn utveckling var känd? Nej, han skrev det 1922.

Men det finns ett annat stycke, i artikeln om kooperationen, ett enda stycke som ställs mot allt annat som Lenin skrev, eller snarare försöker man ställa det mot allt annat. [*En röst: ”Av en händelse!”*] Inte alls av en händelse. Jag håller helt och fullt med denna mening. Den måste förstås på rätt sätt. Stycket lyder så här: ”I själva verket – är inte statens herravälde över alla stora produktionsmedel, statsmakten i proletariatets händer, detta proletariats förbund med många miljoner småbönder och mycket små bönder, säkerställandet av detta proletariats ledande roll i förhållande till bönderna osv – är inte det allt som behövs för att av kooperationen, av kooperationen ensam, vilken vi tidigare behandlade som krämaraktig och vilken vi ur viss synvinkel har rätt att även nu, under NEP, behandla som sådan – är inte det allt som behövs för att bygga upp ett fullständigt socialistiskt samhälle? Det är ännu inte detsamma som att bygga upp ett socialistiskt samhälle, men det är allt

1 *Ibid*, bd 10, s 419-420. (”En publicists anteckningar”). Trotskijs kursivering.

som erfordras och räcker för att bygga upp det.”¹

[*En röst: "Du läser alldeles för fort." Skratt.*] Då måste ni ge mig några minuter till, kamrater. [*Skratt. En röst: "Riktigt!"*] Riktigt? Jag håller med. [*En röst: "Det är just det vi vill."*]

Vad handlar det om? Vilka element räknas upp? För det första herraväldet över produktionsmedlen, för det andra proletariats makt, för det tredje förbundet mellan proletariatet och bönderna, för det fjärde att proletariatet leder bönderna, och för det femte kooperativen. Jag frågar er: tror någon av er att det går att upprätta socialismen i ett enda isolerat land? Kunde måhända proletariatet i Bulgarien, om det hade haft bönderna med sig, på egen hand ha gripit makten, byggt upp kooperativ och upprättat socialismen? Nej, det vore omöjligt. Följaktligen krävs det fler saker utöver de som nämns ovan: det geografiska läget, naturtillgångar, teknologi, kultur. Lenin räknar upp statsmakten, egendomsförhållanden och kooperativens organisatoriska form som villkor. Inget mer. Och han säger att vi för att upprätta socialismen inte behöver proletarisera bönderna, och inte heller behöver några nya revolutioner, utan att vi med makten i våra händer i förbund med bönderna och med hjälp av kooperativen kan genomföra uppgiften att fullborda vår uppgift med hjälp av dessa statliga och samhälleliga former och metoder.

Men, kamrater, vi känner till att Lenin också hade en annan definition av socialismen. Enligt den definitionen är socialismen lika med sovjetmakt plus elektrifiering. Förklaras elektrifieringen ogiltig av stycket ovan? Nej den förklaras inte ogiltig. Allting som Lenin på andra ställen sa om att upprätta socialismen – och jag har citerat klara formuleringar ovan – görs inte *ogiltiga* av detta citat utan *kompletteras*. Ty elektrifieringen genomförs inte i ett tomrum utan under vissa villkor, under de villkor som världsmarknaden och världsekonomin har tvingat fram, och de är ytterst påtagliga. Världsekonomin är inte bara en teoretisk generalisering utan en definitiv och mäktig realitet, vars lagar omfattar även oss, ett faktum som vartenda år av vår utveckling har övertygat oss om.

Innan vi tar itu med detta i detalj skulle jag vilja påminna er om detta: innan vissa av våra kamrater skapade en helt ny, och enligt min åsikt helt felaktig teori, som grundar sig på en ensidig tolkning av Lenin artikel om Kooperationen, så hade de en helt annan ståndpunkt. 1924 sa inte Stalin samma sak som han gör idag. Det påpekades under den fjortonde partikongressen, men de stycken som citerades då försvann inte i och med det, utan är fullt giltiga även 1926.

Låt oss läsa: ”Kan man lösa denna uppgift, kan man uppnå socialismens slutgiltiga seger i ett land utan gemensamma ansträngningar av proletärererna i flera framskridna länder? Nej, det kan man inte. För att störta bourgeoisin är ett lands ansträngningar tillräckliga – om detta vittnar vår revolutions historia. För socialismens slutgiltiga seger, för organiserandet av den socialistiska produktionen är ett lands ansträngningar, i synnerhet då det är fråga om ett bondeland som Ryssland, inte tillräckliga, för detta kräves ansträngningar av proletärererna i flera framskridna länder.”²

Detta skrev Stalin 1924, men resolutionen citerar bara mig fram till 1922. [*Skratt.*] Ja, det är vad som sades 1924: för att organisera den socialistiska produktionen – inte för att försvara oss mot intervention, inte som en garant mot att återupprätta den kapitalistiska samhällsordningen, nej, nej, nej – utan för ”organiserandet av den socialistiska produktionen” räcker det inte med ett enda lands ansträngningar, i synnerhet inte ett jordbruksland som Ryssland.

I sin bok **Leninismens problem** säger han:

Vari består bristen i denna formulering?

Dess brist består däri att den förenar två olika frågor i en fråga: frågan om *möjligheten* att

1 *Ibid*, bd 10, s 535. ("Om Kooperationen".)

2 J. Stalin, *Leninismens problem*, Förlaget för litteratur på främmande språk, Moskva 1951, s 204. (Ur artikeln "Till leninismens frågor".)

uppbygga socialismen med ett lands krafter, en fråga, på vilken måste ges ett positivt svar, och frågan, huruvida ett land med proletariats diktatur kan anse sig *fullt garanterat* mot intervention och följaktligen mot en restaurering av den gamla ordningen utan en segerrik revolution i en rad andra länder, en fråga på vilken måste ges ett negativt svar. Jag förbigår här att denna formulering kan ge anledning att tro, att det socialistiska samhällets organisering med ett lands krafter är omöjlig, vilket naturligtvis är oriktigt.¹

Men om jag tillåts säga det, så blandas inte dessa frågor ihop i det stycke som vi citerade först, det från 1924. Här handlar det inte om intervention, utan bara om att det är omöjligt att fullständigt organisera en fullkomligt socialiserad produktion bara med hjälp av ansträngningar från ett bonde-land som Ryssland.

Och, kamrater, kan hela frågan verkligen inskränkas till frågan om en intervention? Kan vi helt enkelt föreställa oss att vi upprättar socialismen här i detta hus, medan fienderna utanför på gatorna kastar sten genom fönsterrutorna? Frågan är inte så enkel. Intervention är krig, och krig är en fortsättning på politiken, men med andra vapen. Men politik är tillämpad ekonomi. Följaktligen handlar hela frågan om de ekonomiska förhållandena mellan Sovjetunionen och de kapitalistiska länderna. Dessa förhållanden kan inte bara anta den form som vi känner som intervention. De har en mycket mer oavbruten och djupgående karaktär. Kamrat Bucharin har klart och tydligt sagt att den enda faran för intervention består av det faktum, att om det inte blir någon intervention ”kan vi arbeta framåt mot socialismen även på denna bedrövliga teknologiska bas” – vi kan arbeta framåt mot den, det är sant – ”denna tillväxt av socialismen kommer att ske mycket långsammare, och vi kommer att gå framåt med en snigels takt, men ändå kommer vi att arbeta framåt mot socialismen, och vi kommer att förverkliga den.” [Tal vid den fjortonde partikongressen.]

Det är sant att vi arbetar framåt mot socialismen. Det är obestridligt att vi kommer att förverkliga den hand i hand med världsproletariatet. [Skratt.] Enligt min uppfattning är det olämpligt att skratta vid en kommunistisk konferens när man talar om att förverkliga socialismen hand i hand med det internationella proletariatet. [Skratt. Röster: ”Ingen demagogi!” ”Du kan inte sätta fast oss för det!”] Men jag säger er att vi aldrig kommer att kunna förverkliga socialismen med en *snigels takt*, eftersom världsmarknaden kontrollerar oss alltför hårt. [En röst: ”Du är alldeles förskräckt!”] Hur tänker sig kamrat Bucharin att detta förverkligande ska gå till? I hans senaste artikel i *Bolsjevik*, som jag måste säga är det mest pedantiska arbete som Bucharin någonsin har skrivit [Skratt.], så skriver han: ”Om vi bortser från de internationella faktorerna så handlar frågan om vi kan arbeta framåt mot socialismen och *upprätta* den.” (”Om vår revolutions karaktär och möjligheten av ett framgångsrikt socialistiskt uppbygge i Sovjetunionen”, *Bolsjevik*, nr 19-20, 1926.)

Lyssna bara på detta: ”Om vi bortser från de internationella faktorerna så handlar frågan om vi kan arbeta framåt mot socialismen.” Om vi kan ”bortse från” detta så är naturligtvis resten enkelt. Men det *kan vi inte*. Det är hela poängen. [Skratt.]

Om vi bortser från vädret och polisen så går det att promenera naken på Moskvas gator i januari. [Skratt.] Men jag är rädd för att vi inte skulle lyckas att bortse från varken vädret eller polisen, om vi skulle försöka. [Skratt.]

Vi upprepar nu en gång: *det är frågan om inre krafter och inte faror som sammanhänger med omvärlden. Det är därmed en fråga om revolutionens karaktär.* (Bucharin, *Bolsjevik*, nr 19-20, s 54.)

Karaktären på vår revolution, oberoende av de internationella förhållandena! Sedan när har vår

¹ *Ibid*, s 204-205.

revolution haft denna självtillräckliga karaktär? Jag hävdar att vår revolution, som vi känner den, överhuvudtaget inte skulle finnas till utan två internationella förutsättningar: för det första finanskapitalet, som genom sin girighet har verkat berikande på vår ekonomiska utveckling, och för det andra marxismen, den internationella arbetarrörelsens teoretiska kärna, som har berikat vår proletära kamp. Det betyder att revolutionen före 1917 förbereddes vid den korsväg där världens stora styrkor stöter på varandra. Ur denna strid mellan två krafter uppstod det stora kriget, och ur detta uppstod oktoberrevolutionen. Och nu får vi höra att vi ska avskilja oss från den internationella situationen och bygga vår socialism för oss själv hemma. Detta är ett metafysiskt sätt att tänka. Det går inte att avskilja sig från världsekonomin.

Vad är export? Inhemska eller internationella affärer? De varor som ska exporteras måste tillverkas hemma, således är det en inrikespolitisk fråga. Men de måste exporteras utomlands, och alltså är det en internationell affärsuppställning. Och vad är import? Importen är internationell! Varorna måste inhandlas utomlands. Men de måste tas in i landet, så det är trots allt en inhemsk fråga. [Skratt.] Detta exempel på import och export räcker för att radera hela kamrat Bucharins teori, som föreslår att vi ska "skilja av" oss från den internationella situationen. Hur framgångsrikt det socialistiska uppbygget blir beror på hur snabbt den ekonomiska utvecklingen går, och det avgörs nu mer direkt och plötsligt än någonsin av importen av råvaror och maskiner. Vi kan förvisso "avskilja oss" från vår brist på utländsk valuta och beställa mer bomull och maskiner. Men det kan vi bara göra en gång. Vi kommer inte att kunna genomföra detta avskiljande en andra gång. [Skratt.] Hela vårt uppbyggnadsarbete avgöra av internationella förhållanden.

Om någon frågar mig om vår stat är proletär, så kan jag bara svara att frågan är opassande. Om man inte tänker bilda sig sin uppfattning utifrån två eller tre ord som plockats slumpmässigt ur en felaktigt stenograferad rapport, utan utifrån vad jag har sagt och skrivit i dussintals tal och artiklar – och det är det enda sättet att bilda sig en uppfattning om någon annans åsikter – om vi inte vill snärja varandra med meningar som inte har rättats, utan vill försöka förstå varandras verkliga ståndpunkter, då måste man utan tvekan medge att jag är ense med er om att betrakta vår stat som en proletär stat. Jag har redan besvarat flera citat i frågan om denna stat bygger socialismen. Om ni frågar om det finns tillräckliga krafter och medel i detta land för att inom 30 eller 50 år fullständigt upprätta socialismen *helt oberoende av vad vad som händer i omvärlden*, då måste jag svara att det är ett helt felaktigt sätt att ställa frågan. Vi har tillräckliga krafter för att främja det förstatligande arbetet, och därmed också hjälpa det internationella revolutionära proletariatet, som inte har mindre möjligheter att erövra makten inom 10, 20 eller 30 år än vi har att upprätta socialismen. Ingalunda mindre utan mycket större möjligheter.

Jag frågar er, kamrater – och det är den axel kring vilken hela frågan rör sig – vad kommer att ske i Europa medan vi arbetar med vårt förstatligande? Ni svarar: vi kommer att upprätta socialismen i ett land, oberoende av vad som pågår över hela världen. Gott.

Hur lång tid kommer det att krävas för att upprätta socialismen? Lenin var av åsikten att vi inte skulle ha upprättat socialismen på 20 år, eftersom vårt bondeland är så efterblivet. Och vi skulle inte ha upprättat det på 30 år heller. Låt oss ta 30 till 50 år som minimum. Vad kommer att hända i Europa under hela den tiden? Jag kan inte göra någon prognos för vårt land utan att ta med en prognos för Europa. Om ni säger att det europeiska proletariatet säkert kommer att ha kommit till makten inom de närmaste 30 till 50 åren, då är inte frågan längre aktuell. Ty om det europeiska proletariatet griper makten inom 10, 20 eller 30 år, då är socialismens ställningar säkrade, både i vårt land och internationellt. Men ni anser troligen att vi måste tänka oss en framtid där det europeiska proletariatet inte kommer till makten. Varför gör ni annars er prognos? Därför frågar jag vad ni tror kommer att hända i Europa under denna tid? Ur rent teoretisk ståndpunkt finns det tre möj-

liga varianter. Europa kommer antingen som nu att svänga kring nivån före kriget, där proletariatet och borgarklassen kommer att balansera fram och tillbaka och bara upprätthålla en jämvikt. Men vi måste beteckna denna "jämvikt" som osäker, ty den är ytterst osäker. Denna situation kan inte vara i 20, 30 eller 40 år. Den måste avgöras åt ena eller andra hållet.

Tror ni att kapitalismen kommer att hitta en ny dynamisk jämvikt? Tror ni att kapitalismen kan säkra sig en ny uppgångsperiod, en ny och utvidgad upprepning av den period som ägde rum innan det imperialistiska kriget? Om ni tror att det är möjligt (själv tror jag inte att kapitalismen har några sådana framtidsutsikter), om ni ens för ett ögonblick medger det teoretiskt, så skulle det innebära att kapitalismen ännu inte har fullföljt sitt historiska uppdrag i Europa och resten av världen, och att dagens kapitalism inte är en imperialistisk kapitalism som är stadd i förfall, utan en kapitalism som fortfarande är på uppåtgående, och som skapar ekonomiska och kulturella framsteg. Och det skulle betyda att vi har uppträtt alltför tidigt på scenen.

Ordföranden: Kamrat Trotskij har överskridit mer än den tid han har fått sig tilldelad. Han har talat i mer än en och en halv timme. Han ber om ytterligare fem minuter. Jag ska låta er rösta. Vilka är för? Vilka är mot? Kräver någon ett en ny omröstning ska genomföras?

Kamrat Trotskij: Jag ber om en ny omröstning.

Ordföranden: Vilka är för att kamrat Trotskij ska få fem minuter till? Någon däremot? Majoriteten är mot.

Kamrat Trotskij: Jag ville använda dessa fem minuter för att göra en kort sammanfattning av slutsatserna.

Ordföranden: Jag ska göra om omröstningen. Vilka är för att kamrat Trotskij tid utsträcks med fem minuter? De som är för kan hålla upp sina delegatlappar. Vilka är mot? Majoriteten är för. Det är bättre att förlänga tiden än att rösta om fem minuter. Kamrat Trotskij kan fortsätta.

Kamrat Trotskij: Om vi antar att den europeiska kapitalismen under de följande 30 till 50 år som vi behöver för att upprätta socialismen kommer att utvecklas uppåt, då måste vi dra slutsatsen att vi säkert kommer att strypas eller krossas, ty en uppåtstigande kapitalism kommer utöver allt annat säkert att ha tillgång till en i motsvarande grad förbättrad militär teknologi. Vi vet dessutom att en kapitalism med ett snabbt ökande välstånd mycket väl kan dra in massorna i krig med hjälp av den arbetararistokrati som den kan skapa. Enligt min uppfattning kan dessa dystra framtidsutsikter inte förverkligas. Den internationella ekonomiska situationen ger ingen grund för det. Hursomhelst behöver vi inte grunda socialismens framtid i vårt land på detta antagande.

Då återstår den andra möjligheten, en nedåtgående och förfallande kapitalism. Och det är just på denna grundval som det europeiska proletariatet sakta men säkert håller på att lära sig konsten att göra en revolution.

Går det att tänka sig att den europeiska kapitalismen kommer att fortsätta att förfalla under 30 till 50 år, och att proletariatet samtidigt kommer att visa sig oförmöget att genomföra en revolution? Jag frågar mig varför jag ska acceptera detta antagande, som bara kan kallas en ogrundad och ytterst djup pessimism avseende det europeiska proletariatet, och på samma gång en okritisk optimism vad gäller att upprätta socialismen bara med hjälp av krafterna i vårt land? På vilket sätt kan det vara kommunisternas teoretiska och politiska plikt att acceptera förutsättningen att det europeiska proletariatet inte kommer att ha gripit makten inom de närmaste 40 till 50 åren? (Om det skulle gripa makten så försvinner tvistefrågan.) Jag vidhåller att jag inte kan se någon teoretisk eller politisk anledning till varför det är lättare att tro att vi ska bygga socialismen i samarbete med bönderna än att proletariatet i Europa kommer att gripa makten.

Nej. Det europeiska proletariatet har större chanser. Och om så är fallet, så frågar jag er: varför ställs dessa två element mot varandra, istället för att kombineras som i Lenins ”två villkor”? Varför krävs det att vi teoretiskt ska erkänna att det går att upprätta socialismen i ett land? Vad gav upphov till den ståndpunkten? Varför förde ingen fram den frågan före 1925? [*En röst: ”Det gjorde man!”*] Det stämmer inte, den fördes aldrig fram. Till och med kamrat Stalin skrev 1924 att ett jordbrukslands ansträngningar inte räckte för att upprätta socialismen. Jag är än idag fast övertygad om att socialismen bara kan segra i vårt land i förbindelse med att den europeiska proletära revolutionen segrar. Det betyder inte att vi inte ska arbeta framåt mot det socialistiska samhället, eller att vi inte ska fortsätta detta arbete av alla krafter. Precis som de tyska arbetarna förbereder sig för att gripa makten, så förbereder vi framtidens socialism, och varje framgång vi för till protokollet underlättar det tyska proletariatets kamp, precis som deras kamp underlättar vår socialistiska utveckling. Det är den enda verkligt socialistiska ståndpunkt vi kan inta till vårt arbete för att förverkliga det socialistiska samhället.

Avslutningsvis upprepar jag de ord som jag sa inför CK-mötet: om vi inte tror att vår stat är en proletär stat, om än med byråkratiska förvrängningar, det vill säga en stat som bör föras i mycket närmare kontakt med arbetarklassen, trots många felaktiga byråkratiska uppfattningar om motsatsen, om vi inte trodde att vår utveckling är socialistisk, om vi inte trodde att vårt land hade tillräckliga medel för att befrämja den socialistiska ekonomin, om vi inte var övertygade om vår fullständiga och slutgiltiga seger, då behöver vi inte säga att vår plats inte är i kommunistpartiets led.

Oppositionen kan och måste bedömas utifrån dessa två kriterier: den kan ha antingen den ena eller andra linjen. De som anser att vår stat inte är proletär och att vår utveckling inte är socialistisk måste leda proletariatet mot en sådan stat och måste grunda ett annat parti.

Men de som anser att vår stat är proletär, men med byråkratiska förvrängningar som uppstått under trycket från de småborgerliga elementen och den kapitalistiska inringningen, som anser att vår utveckling är socialistisk, men att vår ekonomiska politik inte i tillräcklig omfattning garanterar den nödvändiga omfördelningen av nationalinkomsten, de måste utnyttja partiets metoder och sätt för att bekämpa det de anser vara orätt, felaktigt eller farligt, men måste på samma gång ta fullt ansvar för partiets och arbetarstatens hela politik. [*Ordföranden ringer i klockan.*] Jag är nästan färdig. En och en halv minut.

Det är obestriddigt att de inre stridigheterna i partiet på senare tid har varit ytterst hårda och fraktionella. Obestriddigen kan man – oavsett orsakerna till det – tolka det faktum att oppositionen på ett fraktionellt sätt har försvårat diskussionen som att meningsmotsättningarna har nått en punkt som omöjliggör gemensamt arbete, det vill säga att de skulle kunna leda till splittring - och en stor del av partimedlemmarna har också tolkat det så. Det är en uppenbar brist på överensstämmelse mellan medel och mål, det vill säga mellan de mål som oppositionen har varit angelägna att kämpa för, och de medel som den av en eller annan anledning har använt. Det är därför vi har insett att dessa medel – en fraktion – har varit felaktiga, och inte av några tillfälliga skäl. [*En röst: ”Era styrkor räckte inte till, ni har besegrats!”*] Vi inser detta med hänsyn till hela den inre situationen i partiet. Målet och syftet med uttalandet den 16 oktober var att försvara våra uppfattningar, samtidigt som vi observerar de gränser som vårt gemensamma arbete sätter upp och vårt gemensamma ansvar för partiets hela politik.

Kamrater, vilken är den objektiva faran med resolutionen om den socialdemokratiska avvikelsen? Faran ligger i det faktum att den tillskriver oss åsikter som med nödvändighet inte bara skulle leda till en fraktionspolitik, utan till en politik av två partier.

Resolutionen har en objektiv tendens att förvandla både uttalandet från den 16 oktober och CK:s

kommuniké till papperslappar som... [*En röst: "Är det ett hot?"*] Nej, kamrater, det är inget hot. Jag har inte den minsta tanke att uttala något hot. [*En röst: "Varför dra upp det igen?"*] Ni kommer att få höra det om ett ögonblick. Bara några få ord till.

Enligt vår uppfattning vore det negativt att anta denna resolution, men såvitt jag kan bedöma utifrån den så kallade oppositionens inställning, speciellt bland dess ledande medlemmar, så kommer vi inte att avvika från linjen i uttalandet den 16 oktober även om uttalandet antas. Vi accepterar inte de åsikter som pådyvlas oss. Vi har inte för avsikt att på ett konstgjort sätt förstora meningsmotsättningarna, eller förvärra dem och på så sätt förbereda en återgång till fraktionsstrider. Utan att försöka förminska de existerande motsättningarna, kommer tvärtom var och en av oss att göra allt för att hålla dessa motsättningar inom ramen för vårt fortsatta arbete och vårt gemensamma ansvar för partiets politik.

(Översättning från engelska: Göran Källqvist.)